

21. Διακυβέρνηση Β

από τον Νικόδημο.

1. Θα είναι πια φανερό στους τακτικούς επισκέπτες μας πως η ιδεολογία μου έχει διαμορφωθεί από παλαιούς σοφούς, Αγγλοσάξονες, Έλληνες, Ινδούς, Κινέζους και Χριστιανούς Πατέρες. Έχω μελετήσει και τους Αιγύπτιους, Ιουδαίους και Μεσοποτάμιους αλλά δεν βρήκα τόσες πολλές σοφές σκέψεις εκεί – εξαιρουμένων λιγοστών αποσπασμάτων στην Παλαιά Διαθήκη. Ας ξεκινήσω με τον Λάο Τσε, τον αρχαίο σοφό της Κίνας που μας κληροδότησε την γνώση του στο *Τάο Τε Τσίγκ*.

“Μπορείς να αγαπάς τον λαό, να κυβερνάς την Πολιτεία και να μην παρεμβαίνεις;... Να καθοδηγείς δίχως να εξουσιάζεις;” (10).

Και μετά προειδοποίησε:

“Όσο περισσότεροι οι περιορισμοί, τόσο φτωχότεροι οι πολίτες. Όσο περισσότεροι οι κανονισμοί και νόμοι, τόσο περισσότεροι οι κλέφτες και οι ληστές” (57).

Και ξαναρωτά μα δίνει και απαντήσεις τώρα:

“Γιατί πεινάνε οι πολίτες; Διότι οι κυβερνήσεις καταβροχθίζουν τον πλούτο σε φόρους...”

Γιατί κυβερνώνται δύσκολα οι πολίτες; Διότι οι κυβερνώντες παρεμβαίνουν αδιάκοπα σε όλα” (75).

Ο Άνταμ Σμιθ έγραψε στο δικό του στυλ και επεξηγηματικά στα τέλη του 18ου αιώνα στη Βρετανία: “Η φυσική προσπάθεια κάθε ανθρώπου να βελτιώσει την κατάστασή του, όταν του επιτρέπεται να αναπτυχθεί με ασφάλεια και ελευθερία... μπορεί μόνη της να μεταφέρει την κοινωνία σε πλούτο και ευημερία και να υπερπηδήσει 100 αυθάδικα εμπόδια με τα οποία η ανοησία των ανθρώπινων νόμων συχνά παρακωλύει την λειτουργία της” (*Πλούτος των Εθνών*, 4.5). Να μην παρεμβαίνουν οι κυβερνήσεις, αλλά να παρέχουν το πλαίσιο ασφάλειας και ελευθερίας. Ενώ λίγο πιο κάτω θα συμπεριλάβει και τη Δικαιοσύνη.

Είναι φανερό πως στην αρχαία Κίνα στον 6ο αιώνα προ της Κοινής Χρονολογίας (ΚΧ=πΧ ή μΧ) υπήρξαν δυσκολίες όπως στον 18ο αιώνα και όπως και σήμερα. Σε 2500 χρόνια, παρά την καταπληκτική πρόοδο των επιστημών και της τεχνολογίας η κοινωνία δεν έχει αλλάξει χάρη σε μια τριάδα: άγνοια – αλαζονεία – απληστία.

2. Από τον Λάο Τσε ας έλθουμε στον Πλάτωνα. Εδώ δεν θα μακρηγορήσω, αλλά θα μεταφέρω τον σκοπό της Πολιτείας, δηλαδή της νομοθεσίας της. Ο στόχος της κυβέρνησης με τα νομοθετήματα της, λέει ο φιλόσοφος, είναι να κάνει τους πολίτες “ευδαιμονέστατους” σε συνθήκες αρμονικής συμβίωσης: “ή τῶν νόμων ὑπόθεσις ενταῦθα ἐβλεπεν, ὅπως ὡς ευδαιμονέστατοι ἐσονταὶ καὶ ὅτι μάλιστα ἀλλήλοις φίλοι” (Νόμοι 734C).

Για να υλοποιηθεί αυτός ο σκοπός χρειάζεται πρώτα ορθή νομοθεσία που καθρεπτίζει τον φυσικό νόμο και είναι λογική, δίχως παρέκκλιση από τις ηθικές αξίες της αβλάβειας, φιλαλήθειας, εντιμότητας και των άλλων αρετών. Δεύτερη έρχεται φυσικά η αμερόληπτη εφαρμογή των νόμων σε όλη την Πολιτεία, και στους πολίτες και στους ίδιους τους κυβερνήτες έτσι που να πρωτανεύει η δικαιοσύνη: οι κυβερνώντες πρέπει να διατηρούν “τη μια μεγάλη αρχή να απονέμουν πάντοτε απόλυτη δικαιοσύνη και... όσο είναι δυνατόν, από χειρότερους να κάνουν τους πολίτες

καλύτερους” (Πολιτικός 297). Μια τρίτη προϋπόθεση θέλει τους κυβερνήτες να είναι ζωντανά παραδείγματα αρετής: Ο κάθε κυβερνήτης “πρέπει πρώτος να προχωρήσει... προτρέποντας τους πολίτες προς τις επιδιώξεις της αρετής... δίνοντας επαίνους και τιμές στα ορθά και μομφή στα αντίθετα, τιμωρώντας όποιον δεν πειθαρχεί, ανάλογα με την πράξη” (Νόμοι 710B).

Από τον Πλάτωνα ως έλθουμε στον Βρετανό στοχαστή, νομικό και βουλευτή E. Burke, την ίδια περίπου εποχή του Άνταμ Σμιθ. Ακολουθώντας τις αξίες της φιλελεύθερης παράδοσης που αρχίζουν οπωσδήποτε με τον John Locke (17ος αιώνας) ή ακόμα και τους νομοθέτες Bracton και Glanville (12ος - 13ος αιώνας), απηχεί και τον Πλάτωνα όταν λέει “Ο σκοπός του κράτους είναι - όσο μπορεί να είναι - η ευδαιμονία του συνόλου” (*Αίτηση των Ουνιτάριαν θρησκευόμενων*, 1792). Αργότερα θα γράψει: “Αν η πολιτική κοινωνία δημιουργείται για όφελος του ανθρώπου, όλα τα οφέλη για τα οποία δημιουργείται γίνονται δικαίωμά του. Είναι ένας θεσμός ευεργεσίας... Η κυβέρνηση είναι μια επινόηση της ανθρώπινης σοφίας για να φροντίζει τις ανθρώπινες ανάγκες. Οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα οι ανάγκες αυτές να ικανοποιηθούν από εκείνη τη σοφία”. (*Στοχασμοί πάνω στη Γαλλική Επανάσταση*, κεφ. 3. Αυτές και άλλες παραπομπές στα έργα του Burke προέρχονται από το βιβλίο *The Philosophy of Edmund Burke*, (Eds) L. Bredvold και R. G. Ross, Michigan, University of Michigan Press, Arbor Paperbacks 1970.)

Νωρίτερα είχε γράψει για τη συγκράτηση της ελευθερίας, δηλαδή όχι μόνο την άσκηση των δικαιωμάτων, αλλά και την πλήρη άσκηση καθηκόντων έτσι που να εξασφαλίζεται δικαιοσύνη και αρμονία: “Η ελευθερία κανενός ανθρώπου ή σώματος ή αριθμού ανθρώπων, δεν θα καταπατά την ελευθερία κανενός άλλου ατόμου ή όποιων άλλων ατόμων στην κοινωνία... Αυτό είναι ένα πρόσθετο όνομα για τη δικαιοσύνη: προσδιορίζεται με σοφούς νόμους και διασφαλίζεται με καλοφτιαγμένους θεσμούς”. (*Επιστολή στον κ. Dupont*, 1789.)

(Ας σημειωθεί πως υπάρχει μια δράκα αρρωστημένων αριστεροαναρχικών όπως ο κ. Ζίζεκ, Σλοβένος, ένας από τους “πνευματικούς πατέρες” του κ. Τσίπρα, κομματάρχη του τσίρκου ΣΥ.ΡΙΖ.Α, ο οποίος δηλώνει (Ιουν 2012 σε συριζική συνεστίαση) πως η ελευθερία των οπαδών του, δηλαδή αριστεροαναρχικών, συριζιτών κλπ, δεν σταματά εκεί που αρχίζουν οι ελευθερίες των άλλων, αλλά τις αγνοεί και επιβάλλει με κτηνώδη βία (=brutally) τη δική της βούληση. Δηλαδή όποιος δεν κάνει αυτό που θέλω εγώ, θα εξοντωθεί! Όπως έγραψε ο Μαρξ για τον αναρχικό Μπακούνιν στα *Σχόλια πάνω στον Μπακούνιν*, “το καπρίτσιο τον οδηγεί στην κοινωνική επανάσταση, όχι οι οικονομικές συνθήκες”!)

3. Ο Σμιθ διατύπωσε τρεις απλούς κανόνες για τη λειτουργία της κυβέρνησης στο τέλος του 4ου βιβλίου στο *Πλούτος των Εθνών*: “Η κυβέρνηση απαλλάσσεται τελείως από το καθήκον να επιβλέπει την εργασία των πολιτών και να την κατευθύνει... Σύμφωνα με το σύστημα φυσικής ελευθερίας... έχει να προσέξει τρία μόνο καθήκοντα... μεγάλης σημασίας αλλά απλά και αντιληπτά από την κοινή κατανόηση.” Είναι ειρωνικός εδώ ο Σμιθ διότι γνώριζε πολύ καλά πως αυτά τα τρία καθήκοντα δεν είναι διόλου αντιληπτά από την κοινή κατανόηση. Αυτά τα καθήκοντα είναι:

α) Να προστατεύει την κοινωνία από τη βία και την εισβολή άλλων ανεξάρτητων κοινωνιών: δηλαδή να παρέχει ασφάλεια.

β) Να προστατεύει όσο είναι δυνατόν, κάθε μέλος της κοινωνίας από την αδικία ή καταπίεση εκ μέρους οποιουδήποτε άλλου μέλους και να εγκαθιδρύσει ένα ακριβοδίκαιο σύστημα απονομής δικαιοσύνης.

γ) Να δημιουργεί και να συντηρεί ορισμένα δημόσια έργα και ιδρύματα που δεν συμφέρει σε κανένα άτομο ή καμιά μικρή ομάδα να ανεγείρει.

20 χρόνια αργότερα ο Burke θα διατυπώσει παρόμοιες αρχές γράφοντας:

“Το κράτος πρέπει να περιοριστεί μόνο σε ό,τι αφορά το κράτος ή τους υπαλλήλους του: δηλαδή το εξωτερικό κατεστημένο της θρησκείας· τους δικαστικούς λειτουργούς· τα εισοδήματά του· τις ένοπλες δυνάμεις· τα όργανα που χρωστούν την ύπαρξή τους στη λειτουργία του: δημόσια τάξη, ασφάλεια, ευημερία.

Οι πολιτικοί που γνωρίζουν τον εαυτό τους... θα κινηθούν μόνο σε αυτή την ανώτερη σφαίρα... σταθερά, επάγρυπνα, αυστηρά, θαρραλέα. Ό,τι απομένει από την Πολιτεία θα φροντίζει για τον εαυτό του με τον δικό του τρόπο. Αν όμως κατέβουν από το επίπεδο του κράτους στην επαρχία, στη συνοικία και στην ιδιωτική κατοικία, επιταχύνουν τον ρυθμό της πτώσης τους. **Δεν μπορούν να εκτελέσουν το κατώτερο λειτούργημα** και στον βαθμό που το επιχειρούν, σίγουρα θα αποτύχουν στο ανώτερο”. (Σκέψεις για τη Στενότητα, κεφ. 5, 1795.)

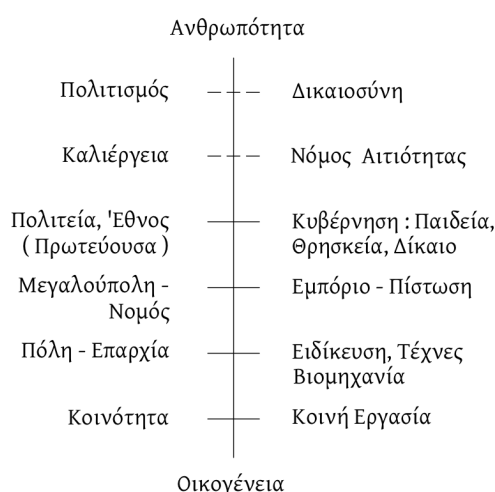
Εδώ τώρα πρέπει να κοιτάξουμε την “άνωτερη σφαίρα” και αυτό “που απομένει από την Πολιτεία”. Ποιές είναι οι ανάγκες και τα δικαιώματα των πολιτών;

4. Ας αρχίσουμε με την κατώτερη σφαίρα και ένα κοινό σημείο της εμπειρίας μας. Όλοι γεννιόμαστε και μεγαλώνουμε σε μια οικογένεια. Εκτός από σπάνιες περιπτώσεις κάθε οικογένεια υπάρχει σε μια κοινότητα. Η κοινότητα μπορεί να είναι μια γειτονιά, ή συνοικία όπως την ονομάζει ο Μπερκ, σε μια πόλη· μπορεί να είναι ένας δήμος ή ένα χωριό. Το χωριό βρίσκεται σε μια επαρχία που έχει σαν κέντρο της μια πόλη. Αυτή πάλι ενυπάρχει σε μια μεγαλύτερη περιοχή, νομό ή περιφέρεια (ή κομητεία) που έχει ως διοικητικό κέντρο της μια μεγαλούπολη (Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο κλπ). Τελικά όλες αυτές μαζί συναποτελούν μια Πολιτεία, μια Χώρα, ένα Έθνος.

Στην κοινότητα γενικά επικρατεί κοινή εργασία με επαναλαμβανόμενες κινήσεις – μεταφορά, σκάψιμο, πότισμα, συγκομιδή, βοσκή κλπ. Μετά, είναι η εξειδίκευση και ανάπτυξη δεξιότητας που παράγει τέχνες (μαραγκός, λιθοξόος, υφαντουργός κλπ), βιοτεχνία και βιομηχανία, βαριά και ελαφριά, εξόρυξη και παρόμοια.

Ακόμα λεπτότερη λειτουργία και με ευρύτερη εμβέλεια είναι το εμπόριο σε διεθνή κλίμακα (καυσίμων, μετάλλων, σιτηρών κλπ) και η πίστωση που δίνουν οι τράπεζες με κοινά δάνεια για στέγη, εμπόριο, βιομηχανία ή άλλη επιχείρηση που χρειάζεται να έχει πρώτα τα μέσα παραγωγής (κτίρια, μηχανήματα, οχήματα, πρώτες ύλες κλπ) προτού αποκτήσει έσοδα από την πώληση του προϊόντος.

Αυτά τα τρία επίπεδα είναι, ας πούμε, ο οικονομικός οργανισμός της Πολιτείας, η κατώτερη σφαίρα.

Η Πολιτεία είναι μια μεγάλη μονάδα με ενότητα και συνοχή που οφείλονται στην κυβέρνηση και τις τρεις εξουσίες – νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική. Εδώ επίσης λειτουργεί η Ανώτατη Παιδεία με τις αξίες, ιδέες, επιστήμες και τεχνογνωσία στα Πανεπιστήμια· η θρησκεία με την πίστη, τη λατρεία και τα δόγματά της και το πολίτευμα με το δίκαιο, τους νόμους, τις παραδόσεις και τα έθιμα.

Αλλά υπάρχουν ακόμη ανώτερα, λεπτότερα επίπεδα λειτουργίας. Μέσα στο μεγάλο σώμα της Ανθρωπότητας έχουν εγερθεί πολιτισμοί όπως ο Αιγυπτιακός, Ινδικός, Κινέζικος κλπ. Άξονας του πολιτισμού φαίνεται να είναι η Δικαιοσύνη που επιφέρει ασφάλεια, τάξη και ευημερία. Ο μεγάλος

Κώδικας του Ιουστινιανού, και ο Ρωμαίος νομικός Ulpianus, ακολουθώντας τον Πλάτωνα, ορίζουν τη δικαιοσύνη ως *Justitia est constans et perpetua voluntas suum cuique tribuens* ‘Δικαιοσύνη είναι η σταθερή και διαρκής θέληση να δίνουμε το προσήκον σε κάθε περίπτωση.’

Μέσα στον Πολιτισμό υπάρχουν κουλτούρες ή καλλιέργειες όπως ο μοναχισμός στον μεσαίωνα και τώρα ο επιστημονισμός. Ο άξονας αυτού του επιπέδου είναι η εξερεύνηση και διατύπωση απλών φυσικών νόμων όπως ο νόμος της αιτιότητας: ό,τι σπείρεις, αυτό θα θερίσεις.

Σε αυτά τα επίπεδα Πολιτισμού και Καλλιέργειας λειτουργούν νομοθέτες και δάσκαλοι, θρυλικές φυσιογνωμίες, όπως ο Λάο Τσε στην Κίνα, ο Manu και ο Βούδας στην Ινδία, ο Μωυσής και ο Ιησούς στο Ισραήλ, ο Λυκούργος στη Σπάρτη και ούτω καθεξής. Οι διατυπώσεις τους είναι απλές, όπως αυτές του Λάο Τσε στο §1, ή όπως το “Ου κλέψεις” του Manu και του Μωυσή.

5. Τώρα, η κυβέρνηση λειτουργεί στο ενδιάμεσο επίπεδο. Κάτω από αυτήν είναι ο οργανισμός της Πολιτείας με τους ανειδίκευτους και εξειδικευμένους εργαζόμενους, τους τεχνίτες και καλλιτέχνες, τους επιχειρηματίες βιομήχανους, εμπόρους, τραπεζίτες κλπ. Αυτή είναι η “κατώτερη σφαίρα” όπου η κυβέρνηση δεν πρέπει να κατεβαίνει – σε παραγωγικές, εμπορικές και άλλες δραστηριότητες. Από πάνω είναι τα εσωτερικά και για τους πολλούς αθόρυβα και αθέατα επίπεδα των παλαιών σοφών. Αυτή είναι η ανώτερη σφαίρα, η ανθρώπινη σοφία που κατά τον Burke επινοεί την κυβέρνηση.

Οι κυβερνήτες πρέπει να μένουν σταθερά αποσπασμένοι και αμερόληπτοι έτσι που να ακούνε τι ανάγκες έχουν και τι θέλουν οι άνθρωποι στον οικονομικό οργανισμό και με τη βοήθεια της ανώτερης σοφίας να διακρίνουν τι όντως είναι απαραίτητο και καλό για όλους τους πολίτες και αδιάστακτα να το εφαρμόζουν. Δεν μπορούν να ευνοούν μια ομάδα ή τάξη ανθρώπων σε βάρος του υπόλοιπου οργανισμού: πχ σήμερα μια ομάδα ανεύθυνων ταραξιών καταλαμβάνει το κέντρο της πόλης ή το λιμάνι και εμποδίζει τους άλλους να συνεχίσουν με τις ασχολίες τους· άλλοι πάλι έχουν κλειστά επαγγέλματα με προνόμια σε βάρος των υπόλοιπων· και άλλες παρόμοιες περιπτώσεις.

Αυτή λοιπόν είναι η βασική προϋπόθεση για τη λειτουργία της κυβέρνησης: να έχει απόσπαση, αμεροληψία και το αίσθημα δικαίου. Έτσι μένει στη δική της σφαίρα. Μόνο έτσι θα μπορεί να διασφαλίζει τα δικαιώματα των πολιτών διατηρώντας ασφάλεια, τάξη και ευημερία.

6. Τα δικαιώματα των πολιτών τα εξέτασα εκτενώς στο φύλλο *Αρχές Διακυβέρνησης: 8, Δικαιώματα και καθήκοντα*. Εδώ τα συνοψίζω, σε έναν πίνακα:

Το Όν (Ζωή)	Νοημοσύνη (Ελευθερία – Εργασία)	Ευδαιμονία (Πληρότητα)
1. Σωματική ακεραιότητα	4. Έκφραση	7. Περιουσία
2. Χώρος – Γη	5. Μετακίνηση	8. Υπόληψη
3. Τροφή	6. Συνάθροιση	9. Ειρήνη

Όλοι θέλουμε να ζήσουμε ελεύθερα μια ζωή πληρότητας. Χρειαζόμαστε τη σωματική ακεραιότητά μας· πρόσβαση στη γη για τον απαραίτητο χώρο και κατοικία· επίσης τροφή που μας συντηρεί. Αλλά για την τροφή πρέπει να εργαστούμε, δηλαδή να μετακινηθούμε: η εργασία μας χρειάζεται πρόσβαση στη γη, την έκφραση των ιδιοτήτων και ταλάντων μας και συχνά τη συνεργασία άλλων. Με την εργασία αποκτούμε την περιουσία μας και την υπόληψή μας στην κοινωνία όπου ζούμε. Επιπλέον χρειαζόμαστε ησυχία για να απολαύσουμε όσα έχουμε και να επιδοθούμε σε λεπτότερες δραστηριότητες και πνευματική ανάπτυξη.

Όλα αυτά τα δικαιώματα διασφαλίζονται στις προηγμένες χώρες εκτός από την ελεύθερη πρόσβαση στη γη. Οι πολίτες απολαμβάνουν τις πολιτικές ελευθερίες τους.

Αλλά ενώ μερικοί έχουν στην ιδιοκτησία τους μεγάλες εκτάσεις γης, πολλοί είναι ακτήμονες και πρέπει να πληρώσουν για να έχουν τόπο να κατοικούν με την οικογένειά τους ή να εργάζονται με τους συνεργάτες τους. Αυτή η κατάσταση συνιστά κατάφορη αδικία και απορεί κανείς γιατί το κακό δεν διορθώνεται.

7. Μια οποιαδήποτε κυβέρνηση μπορεί να παράσχει το πλαίσιο νόμων για να διασφαλίζει τα δικαιώματα και να τιμωρεί τους παραβάτες. Έτσι απαγορεύει με νόμους τη βλάβη, την κλοπή, τη συκοφαντία κλπ και κολάζει όσους παραβιάζουν αυτούς τους νόμους. Αλλά η πραγματική διασφάλιση εξαρτάται από τους ίδιους τους πολίτες. Αυτοί πρέπει να σέβονται αυτά τα δικαιώματα στους συμπολίτες τους. Αυτό είναι ένα γενικό καθήκον. Όλοι οι πολίτες όμως έχουν τρία οικονομικά δικαιώματα που εν μέρει υπονοούνται στα εννέα γενικά δικαιώματά τους.

α) Ελεύθερη πρόσβαση σε γη. Αυτή εξασφαλίζεται με το σύστημα Γεωφορολόγησης.

β) Εξασφάλιση της κατοχής του όποιου γεωτεμαχίου για κατοικία και/ή εργασία για όσο χρειάζεται.

γ) Εξασφάλιση της αποκόμισης της φυσικής αμοιβής της εργασίας και της συνακόλουθης περιουσίας για κάθε πολίτη. Αυτό επίσης διασφαλίζεται με τη Γεωφορολόγηση.

8. Κάθε πολίτης, εκτός από το γενικό καθήκον του να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων (την ειρήνη τους, υπόληψη, μετακίνηση κλπ) και να μην τα παραβιάζει, έχει τρία συγκεκριμένα οικονομικά καθήκοντα:

α) Να συντηρεί τον εαυτό του και όσους εξαρτώνται από αυτόν, εφόσον είναι αρτιμελής και μπορεί να εργάζεται – και όχι να ζει από έσοδα άλλων.

β) Να διατηρεί πάντα τη γη που κατέχει στην καλύτερη δυνατή κατάσταση.

γ) Να επιστρέφει στο Δημόσιο την οικονομική ευεργεσία ή δημόσια αξία, που προκύπτει χάρη στα πλεονεκτήματα τα οποία προσδίδει στην υπό δική του κατοχή τοποθεσία, η ύπαρξη και ανάπτυξη της κοινωνίας, δηλαδή ΕΔΑ.

ΕΔΑ είναι η επιστροφή στο Δημόσιο της Δημόσιας αξίας ή το πλεόνασμα προσόδου στις πλεονεκτικές τοποθεσίες, που οφείλεται στα πλεονεκτήματα της τοποθεσίας και δεν οφείλεται στην εργασία του ανθρώπου ή ομάδας ανθρώπων. Αυτή αντανακλάται στην αξία των τοποθεσιών και μπορεί να επιστρέφεται σε μορφή φόρου εξ ου και ο όρος “φόρος επί των αξιών της γης” (ή Γεωφορολόγηση).

Σε αντίθεση, η ιδιωτική αξία είναι το μέρος της παραγωγής που οφείλεται στην εργασία ανθρώπων και αποτελεί τη φυσική αμοιβή τους. Αυτή πρέπει να μένει ακέραια στο δικαιούχο εργαζόμενο.

9. Και η κυβέρνηση, εκτός από τα γενικά της καθήκοντα να παραμένει αποσπασμένη και αμερόληπτη απονέμοντας τιμές και τιμωρίες, φροντίζοντας για την ασφάλεια, τάξη, δικαιοσύνη και ευημερία, και διασφαλίζοντας τα δικαιώματα των πολιτών (όπως στα §6,7), έχει πέντε πρόσθετα συγκεκριμένα καθήκοντα:

α) Ενθαρρύνει τους πολίτες να αναπτύσσουν όλες τις θετικές τους ιδιότητες και να γίνονται όσο το δυνατόν καλύτεροι άνθρωποι.

β) Αποκομίζει τη δημόσια αξία (ή πρόσοδο) για τις δαπάνες της. Μόνο σε έκτακτη ανάγκη όπως πόλεμος ή φυσική καταστροφή (σεισμός, τσουνάμι) μπορεί να ζητήσει πρόσθετες εισφορές. Αλλιώς δεν υπερβαίνει σε δαπάνες τα φυσικά έσοδά της.

γ) Διατηρεί την αχρησιμοποίητη γη σε άριστη κατάσταση.

δ) Φροντίζει με κατάλληλα ινστιτούτα (νοσοκομεία, ορφανοτροφεία κλπ) όσους αδυνατούν να φροντίζουν τον εαυτό τους και δεν έχουν άλλους να τους φροντίζουν (ορφανά, χήρες, τρελούς κλπ).

ε) Αναλαμβάνει μεγάλα έργα που κανείς ιδιώτης ή όμιλος επιχειρήσεων δεν μπορεί, ή τουλάχιστον συμμετέχει στην εκτέλεσή τους.

Έτσι η κυβέρνηση έχει συνολικά επτά καθήκοντα – δύο γενικά και πέντε συγκεκριμένα.

10. Αυτά όλα τα δικαιώματα και καθήκοντα του πολίτη και της κυβέρνησης εγείρονται από την ίδια τη φύση του ανθρώπου και του κόσμου στον οποίο ζούμε. Δυστυχώς σήμερα, παρά τις διακηρύξεις περί δικαιωμάτων στον Χάρτη του ΟΗΕ και στα Συντάγματα διάφορων χωρών, όλες οι κυβερνήσεις συμπεριφέρονται ως αχρείοι κακοποιοί. Οι πολιτικοί που απαρτίζουν μια κυβέρνηση ενδιαφέρονται πρώτιστα να διατηρήσουν την εξουσία και τα προνόμιά τους και σχεδόν καθόλου για την ευμάρεια των πολιτών, τη δικαιοσύνη και τάξη στην Πολιτεία. Εξασφαλίζοντας ασυλία και ατιμωρησία για τον εαυτό τους, κατέρχονται ακατάπαυστα στην κατώτερη σφαίρα (ή “παρεμβαίνουν αδιάκοπα σε όλα”, §1) και επιδίδονται σε χρηματοπιστωτικές, εμπορικές και άλλες δραστηριότητες, που συχνά είναι ζημιογόνες αλλά παρέχουν καλοπληρωμένες θέσεις εργασίας σε συγγενείς, φίλους και ψηφοφόρους. Επίσης, με αλλοπρόσαλλα φορολογικά συστήματα κλέβουν από τη φυσική αμοιβή της εργασίας, δηλαδή από την ιδιωτική αξία της παραγωγής, και αφήνουν τη δημόσια αξία (την πρόσοδο) σε ιδιωτικά χέρια. Επιπλέον, χρηματίζονται ασύστολα και προωθούν νόμους που ευνοούν δικούς τους ανθρώπους σε βάρος άλλων. Αυτή η εγκληματική συμπεριφορά έχει πλέον γίνει καθεστώς και η διαφθορά έχει απλωθεί σε κάθε ιστό της Πολιτείας – όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σε κάθε άλλη χώρα.

Η νομοθεσία μπορεί βραχυπρόθεσμα να επιφέρει μερικές εξαιρετες ριζικές αλλαγές. Μακροπρόθεσμα όμως η τριάδα της διαφθοράς, άγνοια-αλαζονεία-απληστία, δεν εξοβελίζεται με νομοθετήματα μόνο: μπορεί να μολύνει ολοκληρωτικά το ωραιότερο και δικαιότερο σύστημα. Η μόνη θεραπεία είναι μακρόχρονη, επίπονη εκπαίδευση που θα εμφυσήσει τη γνώση αυτών των αρχών στους πολίτες, θα τονώσει κάθε αρετή (ιδίως την τιμιότητα) και θα εμπεδώσει τη σταθερή θέληση για δικαιοσύνη.

Στον όρθρο της Μεγάλης Δευτέρας πριν το Πάσχα ψέλνεται:

Εκ νυκτός ορθρίζει το πνεύμα μου προς σε ο Θεός, ότι φως τα προστάγματά σου επί της γης.

Δικαιοσύνην μάθατε οι ενοικούντες επί της γης.